

Een minder Nederlandse neerlandistiek? Zeventiende Colloquium Neerlandicum in Utrecht

“Vertalen”, dat was het thema van het zeventiende Colloquium Neerlandicum, dat van 23 tot en met 28 augustus 2009 plaatsvond in Utrecht. In het academiegebouw in de schaduw van de domtoren werd de jongste editie van dit driejaarlijkse congres van de Internationale Vereniging voor Neerlandistiek (IVN) geopend door voorzitter Jan Renkema. Die kon fraaie cijfers voorleggen. In de voorbije drie jaar is het aantal leden van de IVN met meer dan een kwart gestegen: van 423 in 2006 naar 543 anno 2009. Daarnaast is de oplage van de IVN-krant spectaculair gestegen: van 286 exemplaren in 2006 naar bijna 1000 exemplaren in 2009. Ten slotte wordt de website van de organisatie nu gemiddeld bijna 3000 keer per maand bezocht. Dat is meer dan een verdubbeling tegenover 2006. Overigens werd de dag voor het colloquium de nieuwe IVN-website officieel voorgesteld. Die wil steeds meer de rol spelen van een volwaardig digitaal platform. Bezoekers van www.ivnnl.com zullen zich in de toekomst kunnen registreren om toegang te krijgen tot meer informatie. Leden van de IVN krijgen uiteraard toegang tot alle beschikbare informatie. Zij zullen hun eigen gegevens kunnen aanpassen en aanvullen. Een uitgebreide zoekfunctie, waarbij leden kunnen nagaan wie er in de internationale neerlandistiek nog bezig is met pakweg Multatuli-onderzoek of taalvariatie, moet de functionaliteit van de website op termijn nog vergroten. Het is de bedoeling dat de IVN-website op termijn gaat functioneren als een echt discussieforum tussen alle leden.

De cijfers die Renkema gaf, laten zien dat het de IVN voor de wind gaat, en dat was ook te merken aan de cijfers van het Colloquium zelf. Maar liefst 309 deelnemers, verbonden aan 120 verschillende universiteiten, woonden deze hoogmis van de internationale neerlandistiek bij. Ze gaven samen, verspreid over 6 congresdagen, 92 lezingen. 33 Neerlandici kregen de gelegenheid om tijdens de middagpauze een poster voor te stellen waarop hun onderzoeksproject werd uitgelegd.

Maar tot zover de cijfers. Want op een Colloquium Neerlandicum gaat het natuurlijk eerst en vooral om de inhoud. In zijn openingslezing zette de Utrechtse universiteitshoogleraar Frits van Oostrom de lijnen uit voor wat hij een “nieuwe neerlandistiek” noemde. Eerst keek hij naar de behoeften van zijn eigen vakgebied, de medioneerlandistiek. Daarin zag hij een “vergroting van het vizier” noodzakelijk. Die vergroting zou driedelig kunnen zijn. Ten eerste zag Van Oostrom heil in een soort speurneus, iemand die, met de nodige overheidssubsidies, in buitenlandse archieven zou gaan graven naar onbekende Middelnederlandse fragmenten. Er ligt nog een schat aan onontgonnen documenten in die archieven, en die zou interessante ontdekkingen kunnen opleveren. Ten tweede pleitte Van Oostrom voor een methodische vergroting van het vizier: de

Middelnederlandse literatuur kan op veel diversere manieren benaderd worden dan tot nog toe het geval was. Ten slotte heeft de medioneerlandistiek er volgens Van Oostrom baat bij beter kennis te nemen van buitenlands onderzoek over Middelnederlandse teksten. Zulks levert nieuwe perspectieven en inzichten op. Het is ook verrijkend als Middelnederlandse literatuur bestudeerd wordt door breder georiënteerde, niet supergespecialiseerde onderzoekers: "vanuit hun andere achtergrond, een ander referentiekader, en soms andere talenkennis, brengen zij de broodnodige verfrissing die het vak voor nieuwe ingekeerdheid kan helpen behoeden".

De behoeften van medioneerlandistiek zijn in enige mate exemplarisch voor die van de neerlandistiek als geheel, vond Van Oostrom. Omdat er sprake is van metaalmoetheid bij vele vakgroepen neerlandistiek en omdat er door allerlei omstandigheden een nieuw type van student is gekomen, die minder geïnteresseerd is in de studie van één enkele taal, heeft ook de neerlandistiek in het algemeen een perspectiefverbreding nodig. De opdracht is om bij die verbreding ook een degelijke standaard aan te houden en de studenten een academische attitude bij te brengen. Maar de neerlandicus van de toekomst zal volgens Van Oostrom in ieder geval ook een amateur moeten zijn, iemand die met enthousiasme zijn liefde voor het vak kan doorgeven aan anderen. Iemand die zich niet opsluit binnen de grenzen van zijn vakgebied, maar die openstaat voor de wereld daarbuiten. "Misschien komt het er wel vooral op neer", sprak Van Oostrom, "dat de neerlandistiek gewoon wat minder Nederlands moeten durven zijn."

Net op dat vlak kan de neerlandistiek extra muros een belangrijke partner zijn voor de intramurale neerlandistiek. In plaats van een hiërarchische relatie tussen beiden, moet er een echt partnerschap groeien, vond Van Oostrom. Intramuraal en extramuraal moeten elkaar wederzijds voeden.

En dat gebeurde ook tijdens het succesvolle colloquium. Iets meer dan de helft van de sprekers waren niet-moedertaalsprekers van het Nederlands; er waren twee keer zoveel sprekers van buiten als van binnen de Lage Landen. De tijd dat de extramurale neerlandistiek stiefmoederlijk behandeld werd, is sinds dit colloquium dus echt wel voorbij. Dat bleek ook uit de verschillende boeiende lezingen die er werden gegeven. Tijdens de themabijeenkomsten groeiden er spontane samenwerkingsprojecten tussen intramurale en extramurale instituten, en tussen extramurale instellingen onderling. Zo kwam op woensdag 26 augustus een groep neerlandici uit Slowakije, Oostenrijk en Roemenië een gezamenlijk project voorstellen rond taal- en spraaktechnologie en hoe die gebruikt kunnen worden ter bevordering van de interculturele dialoog. **[+ voorbeeld Lut historische letterkunde, vertaalprojecten P/E/FR en SP/IT/PORT/ROEM] [+ voorbeeld Luc; Franco Paris, Beatrijsvertalingsproject]**

Op het colloquium bleek ook dat onder impuls van de extramurale neerlandici het onderzoek zelf steeds internationaler wordt. Zo ging op dit colloquium bijvoorbeeld over de T.S. Eliot-vertalingen van Martinus Nijhoff en de Hongaarse vertaler István Vas, over de invloed van Emile Zola op het werk van Lodewijk van Deyssel en diens Duitse tijdgenoot Arno Holz en over het rederijkersdrama in internationaal perspectief. Uiteraard stond het vertaalproces (en stonden vertalingen in het algemeen) vrij centraal in het programma. Dat onderzoek naar vertalingen van Nederlandse literatuur nieuwe inzichten kan bijbrengen, bewees onder meer Wilken Engelbrecht, docent aan de Universiteit van Olomouc in Tsjechië. Zijn lezing over "het beeld van de Nederlandstalige literatuur in Tsjechische vertaling in het interbellum" legde bloot hoe belangrijk de rol van ideologie kan zijn in het feit dat een werk van deze of gene auteur al of niet vertaald is in een bepaalde regio. De ideologische "zuilen", die vaak ook uitgeverijen onder hun hoede hadden, pikten uit andere landen vooral die boeken op, die in hun kraam pasten.

Jammer genoeg waren niet alle lezingen even prikkelend. Hoewel vele sprekers hun best deden om hun onderzoek naar een zo breed mogelijk publiek te vertalen, en hoewel vooral in de lezingenserie "cultuur" dikwijls de eng-neerlandistische hokjes werden verlaten – denk aan de lezing die de Leidse hoogleraar Vaderlandse Geschiedenis, Henk te Velde, hield over het lieu-de-mémoirebegrip naar aanleiding van de nieuwe publicatie *Het geheugen van de Lage Landen*, uitgegeven door Ons Erfdeel – toch zijn nog al te veel onderzoekers wel met heel erg specialistisch onderzoek bezig waarvan het belang beperkt blijft tot die van de academische wereld. Een congres van de Internationale Vereniging voor Neerlandistiek zou wellicht gebaat zijn met meer lezingen van een bredere armslag, lezingen met maatschappelijke en/of cultuurpolitieke waarde, die ook buiten de academische neerlandistiek weerklank kunnen vinden.

Hoe dan ook stond het zeventiende Colloquium Neerlandicum in het teken van twee steeds terugkerende kernbegrippen: interdisciplinariteit en internationaliteit. Deze werden ook aangehaald door Thomas Vaessens (Universiteit van Amsterdam) en Dirk de Geest (KU Leuven), in hun belangrijke gezamenlijke (!) lezing met als titel: "Nieuwe wegen voor de letterkundige neerlandistiek?". Beide heren, gezaghebbende stemmen in hun vakgebied, brainstormden vrijelijk over hoe de studie en het onderzoek van de Nederlandse literatuur er in de volgende decennia uit zou gaan zien. Daarbij kwamen ze dicht bij de projecties die Frits van Oostrom had gemaakt in zijn openingslezing.

Maar geen begin zonder einde. Op de laatste dag van het colloquium werd naar trouwe gewoonte de ledenvergadering georganiseerd. [**+luc: wat er in die vergadering gezegd werd**]. In

zijn slotlezing had James Kennedy het over [**+luc**]. Een Amerikaan die Nederlandse geschiedenis doceert aan Nederlanders: als dat geen voorbeeld is van de perspectiefverbreding waar Van Oostrom over sprak.

Op de ledenvergadering werd afgesproken dat het achttiende IVN-congres zal plaatsvinden in 2012 in Antwerpen. Dat congres zal er wel enigszins anders uit zien: het wordt het eerste congres zonder Marja Kristel, de huidige directeur van de IVN die, na **xxxxx jaren** onvermoeibare inzet voor de internationale neerlandistiek, in 2010 met pensioen gaat. Het was dan ook niet meer dan billijk dat dit het laatste geluid dat op het Utrechtse congres te horen was: een daverend applaus voor Marja Kristel, dat tot in de Domtoren te horen moet zijn geweest. Een IVN-congres zal nooit meer hetzelfde zijn als voorheen, eerst en vooral omdat het wennen wordt aan een colloquium neerlandicum zonder Marja Kristel, maar daarnaast natuurlijk ook omdat de oude tweedeling tussen intra- en extramurale neerlandistiek op het zeventiende colloquium definitief opgegaan is. Vanaf nu is er alleen nog een volop bloeiende internationale neerlandistiek, haar deuren wijd openzet op de buitenwereld. En zo hoort het ook.

De redactie